

VRIJHEID OM JEZELF TE KUNNEN ZIJN

HOE THEATER DE ACCEPTATIE VAN (SEKSUELE) DIVERSITEIT KAN VERGROTEN

AUTEUR: SANDRO VAN DER LEEUW // PO / VO

'Nee, ze hebben kleren voor meisjes aan. Dat kan niet, want het zijn jongens... Oh nee wacht, ik heb me bedacht: het zijn mensen, we zijn allemaal mensen, en dat mag gewoon', aldus een leerling van groep 8 van een basisschool in Nijmegen. Hij heeft net met zijn hele klas de interactieve theatervoorstelling *ID* van Theater AanZ bijgewoond. *ID* is een voorstelling over de vrijheid jezelf te durven zijn, en gaat over jongens en meisjes en iedereen die daar tussenin zit.

Foto's: Gerard Verschooten

Marian van Hoof, artistiek leider van het Nijmeegse gezelschap Theater AanZ: 'Al tien jaar lang spelen wij landelijk voorstellingen over (seksuele) diversiteit. De urgentie om een voorstelling specifiek over genderdiversiteit te maken, is de laatste jaren steeds groter geworden. We ervaren bij het spelen van onze andere voorstellingen steeds weer hoe lastig, verwarrend en bedreigend het kan zijn als een jongen of een meisje niet voldoet aan de heer-

sende gendernormen. Zeker bij jongeren tussen de 10 en de 14 jaar, het beoogde publiek van *ID*. Scheidslijnen tussen jongens en meisjes zijn voor hen heel belangrijk. Als je over die lijnen heen gaat, is de kans groot om gepest en buitengesloten te worden. Hoe komt het toch dat

jongens met een 'meisjesachtig' uiterlijk of 'meisjesachtige' manieren en vice versa nog steeds bedreigend en 'vreemd' zijn?'

THEATER ALS INTERVENTIE

Theater is een geschikt medium gebleken om een bijdrage te leveren aan de burgerschaps-

vorming van mensen, zeker in het onderwijs. Zo kwam uit recent onderzoek naar de plausibiliteit van interventies voor vergroting van acceptatie van (seksuele) diversiteit zelfs naar voren dat theater en film de meest kansrijke interventies zijn (Movisie, *Do The Right Thing*, 2015). De voorstelling *ID* bevestigt dit: het biedt leerlingen een blik op een voor hen nog grotendeels onbekende wereld. De spelers in de voorstelling zijn allemaal ervaringsdeskundigen. Zij houden leerlingen een spiegel voor door ze, misschien wel voor de eerste keer, te confronteren met het feit dat er nog veel meer bestaat tussen 'jongen' en 'meisje'. In een razend tempo wisselen fragmentarische scènes elkaar af, ondersteund door prachtige animaties. Ze beginnen zoals het 'hoort': twee meisjes in het roze, twee jongens in het blauw. Lijnen en rollen beginnen echter snel te vervagen. Je hoort kinderen naar adem snakken als Suus, een

van mijn medespelers, haar jurk weigert te dragen. En als ik besluit een jurk aan te trekken en lippenstift op te doen, kijken sommige leerlingen weg, terwijl anderen onbedaarlijk zitten te lachen. Soms is dat moeilijk, maar bijna altijd voelen wij als spelers dat de voorstelling niet alleen irritatie en ongemak bij kinderen oproept, maar - zeker bij kinderen van groep 7 en 8 - ook begrip, verwondering, herkenning en respect. Dit merken we vooral tijdens het nagesprek. Leerlingen spatten na het zien van *ID* bijna uit elkaar van

nieuwsgierigheid, wat resulteert in een stortvloed aan vragen. Waarom is het nou gek als een jongen met barbies speelt, maar mag een meisje wel voetballen? Waarom dragen meisjes wel broeken, maar jongens geen jurkjes? Wat is een meisje eigenlijk? Of een jongen? En wat is 'normaal'?

VERWERKINGSLESSEN

Eerder dit jaar speelde *ID* voor groep 8-leerlingen van de Nutschool Lankforst in Nijmegen, op uitnodiging van intern begeleider Angelique van Gestel. Bijzonder was dat zij ook de ouders van haar scholieren erbij betrokken heeft. 'Over een paar maanden zijn we onze leerlingen kwijt aan de middelbare school. Hoe zorg je er dan voor dat het thema geborgd kan worden? Voor mij was dat de reden om ook de ouders uit te nodigen. En bijna de helft van de ouders zat ook daadwerkelijk in de zaal.' Van Gestel hoopt dat er met *ID* bewustzijn gecreëerd is, dat haar leerlingen ook later in hun leven de 'roze en blauwe' lijnen kunnen herkennen. De verwerkingslessen die standaard in de week na de voorstelling worden aangeboden, hebben volgens haar daarom een grote meerwaarde. In deze lessen blikt AanZ samen met de leerlingen terug. De voorstelling brengt veel teweeg en leerlingen kunnen dagen na de voorstelling nog (eerder onbeantwoorde) vragen of opmerkingen hebben. Wat is 'gender' nu precies? Is dat het geslacht waarmee je geboren bent? Of hoe je in je hoofd voelt? Is het hoe je je kleedt en welke hobby's je hebt? Driemaal ja, en nog veel meer! Onder andere door het bespreken van historische en culturele contexten leren ze dat het beeld van 'jongen' of 'meisje' niet voor iedereen hetzelfde is. Gender betekent voor iedereen en door de jaren heen wat anders, kijk

"ALS IK BESLUIT EEN JURK AAN TE TREKKEN EN LIPPENSTIFT OP TE DOEN, KIJKEN SOMMIGE LEERLINGEN WEG"

maar naar de mannen in Schotse rokken. Deze verwerkingslessen moedigen Van Gestel zodoende aan om de voorstelling regelmatig terug te laten komen in haar eigen lessen, om haar leerlingen alert te houden en voortdurend uit te dagen.

De combinatie van theater, een nagesprek en een verwerkingsles werpt zodoende haar vruchten af: het zet de kinderen flink aan het denken. 'De spelers durfden zichzelf te zijn, wat ik wel bijzonder vond, want meestal durf je dat niet', stelt een leerling, waarop een ander reageert: 'Ik voel me best wel fijn zoals ik ben en dat gun ik iedereen.' Tot nu toe lijkt *ID* het beste aan te slaan in het PO, waar kinderen nog meer open staan voor wat 'anders' is. VO-scholieren vinden het veel spannender om 'afwijkend' gedrag te vertonen en zijn vooral druk bezig met het 'erbij horen'. Gek genoeg maakt juist dat *ID* tot zo'n belangrijke voorstelling, voor iedereen. Want, zoals een leerling het zo mooi samenvatte, 'het gaat erover dat je gewoon jezelf moet durven en kunnen zijn'. Wanneer een kind dat snapt, is hij of zij minder snel geneigd om mensen te veroordelen of buiten te sluiten omdat ze 'anders' zijn. En is dat niet precies waar burgerschap over gaat? Elkaar zien zoals je bent. Elkaar ontmoeten en begrijpen. ❖

Sandro van der Leeuw is acteur en ervaringsdeskundige in de voorstelling.

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

> Zie www.theater-aanz.nl.

> Lees meer over het genoemde onderzoek naar interventies voor de vergroting van acceptatie van seksuele diversiteit op www.movisie.nl/publicaties/do-right-thing.